

Pater Gabriël ROMANELLI

LICHT IN HET PUIN

Het aangrijpende getuigenis
van de pastoor van Gaza

Inhoud

Voorwoord van kardinaal Pierbattista Pizzaballa	11
Noot van de Franse uitgever	13
Noot van de Nederlandstalige uitgever	14
Woord vooraf van de auteur	15
 Proloog	
In Gaza	17
1 Clara	19
2 Het leven van vroeger	24
3 Gewonden	26
4 Het staakt-het-vuren wordt verlengd	28
5 Een wandeling door de stad	29
6 De routine	31
7 God dienen	34
8 Een kleine wijk	35
9 'De Riviera'	36
10 De mis vieren	38
11 De humanitaire hulp wordt stopgezet	40
12 De dreiging van de oorlog	43
13 Vastentijd en ramadan	46
14 Vluchtelingen	49
15 Brood en wijn	51
16 De banalisering van het kwaad	52
17 De christenen	54
18 Venice Beach	58
19 Aan alles wennen	60
20 Klaar zijn	62
21 Mijn brevier	65
22 De grond helen, de zielen verzorgen	66
23 De Rozenkransschool	69
24 Het lijden zien	71
25 Verbreken van het staakt-het-vuren	73

26	De graven met bloemen getooid	74
27	De aanbidding	77
28	De kinderen	78
29	Blijven of vertrekken	79
30	Twaalf jaar	81
31	God, de enige Rechter	82
32	Gebrek aan luiers	83
33	Onze doden gedenken	85
34	De broodovens	91
35	Het Bureau	94
36	Vreugde bewaren	96
37	De kanker	98
38	Een raket afgevuurd op Sderot	101
39	Geweld en machteloosheid	102
40	Het koor	105
41	Terugkeren naar Gaza	106
42	De hoop	112
43	Water en bloem	114
44	Blijven	115
45	Geloven	116
46	Een sterk hart	117
47	Het basketbalbord	119
48	De school hervat	120
49	Allen bedreigd	121
50	Palmzondag en as	123
51	De hulpverdeling	126
52	Het uur van de paus	129
53	Een nieuw bezettingsplan voor Gaza	135
54	De dood waart rond	138
55	Als meubels	140
56	Een gijzelaar wordt vrijgelaten	143
57	Dokter Viktor Frankl	148
58	Oude wezen	151
59	Goede herinneringen	154
60	Liefde te midden van zoveel minachting	156
61	Priester worden	157

62	Geen bommen meer	164
63	Een maïskorrel	166
64	Waar is het mooie Gaza?	167
65	Pastoor van de Heilige Familie	169
66	<i>Estamos vivos!</i>	172
67	Ons leven vóór de oorlog	173
68	De strijdswagens van Gideon	178
69	In de rode zone	179
70	Het zwembad	182
71	Het huis van het volk	186
72	Licht en duisternis	187
73	Bloedige voedselverdeling	189
74	De zee	191
75	Ontvoerd	192
76	Een huwelijk onder de bommen	194
77	Een vlam ontsteken	197
78	De gewonde op de kar	199
79	Lijst	200
80	Vlooien en luizen	204
81	In vrede blijven	209
82	Een litanie	210
83	De universele oorlog	212
84	Uitgeput	216
85	Niets wat werkelijk menselijk is	217
86	De eenzaamheid van oud-strijders	220
87	In het oog van de cycloon	221
88	Gebombardeerd	225
89	Wij zijn er klaar voor	230
90	Het Golgotha van Gaza	232
91	Vrede zij u	234
92	Doorgaan	237
	Nawoord	241
	Dankwoord	245

Voorwoord

Op 7 oktober 2023 bevond ik mij nog in Rome, waar ik deelnam aan het consistorie voor de nieuwe kardinalen. Ook talrijke priesters uit het bisdom Jeruzalem waren voor deze uitzonderlijke gelegenheid naar Rome gekomen.

Nog de avond voordien, terwijl wij ons samen op deze gebeurtenis voorbereidden, kon niemand zich ook maar een ogenblik voorstellen dat de oorlog zou uitbreken en ons leven zo ingrijpend zou ontwrichten, evenals dat van de inwoners van het Heilig Land en het Midden-Oosten. Pater Gabriël was op dat moment in Bethleem. Hij kon niet meer naar Gaza terugkeren: de grenzen waren gesloten en het geweld laaide in alle hevigheid op. Maandenlang bleef hij in Jeruzalem, zijn hart als het ware in wachtstand. Hij werd verteerd door het verlangen zijn parochie en de gelovigen met wie hij zo nauw verbonden was geraakt, weer te zien.

Pas op 16 mei 2024 kon ik Gaza voor het eerst sinds het begin van dit afschuwelijke conflict opnieuw bereiken. Pater Gabriël vergezelde mij. Het werd een bijzonder aangrijpend pastoraal bezoek, getekend door tranen en gebed. Sinds die dag is onze moedige priester in Gaza gebleven. Hij is bij zijn parochianen gebleven, wat er ook gebeurde. Hij is gebleven, ondanks de uitputting en ondanks de verwonding van zijn been, veroorzaakt door een explosie die de kerk trof en drie van zijn parochianen het leven kostte. Hij is gebleven, omdat liefde zich niet terugtrekt.

Voor wie dit getuigenis van vrede en geloof leest, wil ik er de aandacht op vestigen dat pastoor zijn in Gaza allesbehalve een gewone opdracht is. Het is in wezen een drievoudige roeping:

- Allereerst geestelijk: bidden en anderen tot gebed brengen, de

gelovigen samenbrengen om vrede af te smeken en de kracht te vinden om vol te houden. Zo wordt het gebed energie en verzet.

- Vervolgens pastoraal: bemoedigen en troosten, de hoop levend houden te midden van de dagelijkse drama's, en de angst die mensen verteert verzachten.
- Ten slotte humanitair: zorgen voor wat noodzakelijk is — brood, water, medicijnen — en dat delen met iedereen, ook buiten de muren van de parochie.

Elke dag opnieuw heeft de Voorzienigheid hem voor het ergste behoed. En in het ondoorgrondelijke mysterie van het lijden is een licht opgegaan: de solidariteit. Van dichtbij en van ver heeft zij de parochie omhuld als een mantel van troost. Te midden van de ruïnes kwam hulp op gang, soms op het allerlaatste moment, als teken dat het kwaad niet het laatste woord heeft en het ook niet mag krijgen.

Nee, het laatste woord behoort aan de liefde, aan de onderlinge hulp, aan de gemeenschap. Deze waarheid helpt ons de woorden van Paulus te verstaan: *'Gezegend is God, de Vader van onze Heer Jezus Christus, de Vader vol ontferming en de God van alle vertroosting. Hij troost ons in al onze tegenspoed zodat wij in staat zijn anderen te troosten in al hun noden...'* (2 Kor. 1, 3-7).

Vandaag, terwijl ik deze regels schrijf, houdt in Gaza een broos staakt-het-vuren stand. Wij bidden dat het mag uitgroeien tot echte vrede, en dat dit immense lijden — gedragen door meer dan twee miljoen mensen — niet vergeefs zal zijn, maar het zaad van verzoening in zich draagt. Lijden, dat op zichzelf een ontkenning van het goede is, kan vruchtbaar worden voor wie God liefhebben. Toch blijven wij, met de ogen van het geloof, vertrouwen dat vrede mogelijk is. Voor God is niets onmogelijk.

+ Kardinaal Pierbattista Pizzaballa
Latijns Patriarch van Jeruzalem

Noot van de Franse uitgever

De tekst die u in handen houdt, is geschreven onder extreme omstandigheden — dat spreekt voor zich. Pater Gabriël Romanelli, pastoor van de katholieke parochie in Gaza, heeft samen met de kleine gemeenschap van religieuzen die bij hem leeft, besloten het Palestijnse gebied niet te verlaten. Niet zolang er ook maar één vluchteling is, of één van zijn parochianen — ongeacht afkomst of religie — die zijn hulp nodig heeft en een schuilplaats zoekt. Die schuilplaats is zijn kleine kerk, die ondanks de bombardementen op bijna wonderlijke wijze overeind is gebleven: de parochie van de Heilige Familie. Vanaf de gruwel van 7 oktober 2023 in Israël tot de tragedie die Gaza sindsdien teistert, heeft pater Gabriel niets anders kunnen doen dan de verwoestende gevolgen van haat en oorlog onder ogen te zien. Hij die niets anders verlangt dan vrede en liefde te delen met iedereen, zonder onderscheid. Via videogesprekken — vaak in de vroege ochtend, twee of drie keer per week — kon hij verslag uitbrengen van zijn dagelijks leven aan zijn coauteur, Guillaume de Dieuleveult, toen correspondent in Jeruzalem voor *Le Figaro*. De twee mannen kennen elkaar goed. Hun wederzijds vertrouwen en hun regelmatige gesprekken maakten het mogelijk deze tekst tot stand te brengen in een context die uitzonderlijk gespannen en kwetsbaar was.

Noot van de Nederlandstalige uitgever

Dit boek is het getuigenis van een priester die ervoor koos te blijven waar anderen moesten vluchten — niet uit verzet, maar uit eerbied voor de mensen die hem waren toevertrouwd. Het is geen politiek document, maar een menselijk en spiritueel relaas, geschreven onder uitzonderlijke omstandigheden. Verwijzingen in dit dagboek naar een “staakt-het-vuren” slaan op tijdelijke wapenstilstanden binnen de toenmalige dynamiek van het conflict. Het boek eindigt op 17 december 2025 en omvat niet de daaropvolgende fase, waarin onderhandelingen en geweld elkaar bleven afwisselen. De cijfers over het aantal doden en gewonden werden in toegevoegde voetnoten geactualiseerd naar maart 2026.

Wij publiceren deze tekst omdat hij herinnert aan wat in tijden van oorlog gemakkelijk verloren gaat: achter elke gebeurtenis staan mensen van vlees en bloed, met namen en gezichten.

Deze bladzijden vragen niet om partij te kiezen, maar om te blijven kijken en luisteren, en de waardigheid van ieder mens te erkennen. Zij nodigen uit tot medemenselijkheid en tot het verlangen naar vrede — gegrond in rechtvaardigheid en respect voor ieder leven.

Moge deze stem bijdragen aan meer menselijkheid in een verdeelde wereld.

Woord vooraf

In deze bladzijden zult u geen politieke of militaire analyse aantreffen. Ik ben eenvoudigweg een priester die meerdere jaren van zijn leven heeft doorgebracht in deze katholieke missie in Gaza, vanwaaruit ik dit boek schrijf. Ik probeer, voor zover dat mogelijk is, een christelijk en menselijk pastoraal licht te laten schijnen op mijn aanwezigheid op deze smalle strook land, gezegend door de passage van Jezus, Maria en Jozef. Moge dat perspectief tot uitdrukking komen in een eenvoudige en directe taal. Het is niet mijn bedoeling een politiek betoog te voeren of een manifest te schrijven. Elders in de wereld zijn er velen die die taak — en soms zelfs die plicht — op zich nemen. Dat is niet mijn roeping. Ik wil niet dat deze tekst op die manier wordt gelezen. In deze regels vindt u veeleer een schets van de vaak troosteloze werkelijkheid die wij in dit gekwetste land hebben beleefd — en nog steeds beleven. Tegelijk wil ik, vanuit een geestelijk perspectief, getuigen van de transcendente waarde van iedere mens: uniek en onvervangbaar, geschapen naar het beeld en de gelijkenis van God, verlost door het bloed van Christus en geroepen tot eeuwige vreugde in de Heilige Geest.

Ik hoop dat dit boek van betekenis kan zijn, omdat het de volle draagwijdte toont van het menselijk leven op een plaats die door de dood is getekend. Het opent een venster op deze pijnlijke werkelijkheid, een venster op een oceaan van ruïnes. Ik vertel geen verzonnen of gefingeerde verhalen. Integendeel: de feiten hebben zich werkelijk voorgedaan en zullen deel uitmaken van de geschiedenis. Slechts enkele namen zijn om uiteenlopende redenen gewijzigd. In andere gevallen heb ik de echte namen behouden, onder meer van hen die helaas op gewelddadige wijze om het leven kwa-

men in deze 'schuilkerk' van de Heilige Familie.

Mijn bedoeling met dit persoonlijke dagboek, deze dagelijkse kroniek, is niet om vlammen aan te wakkeren of olie op het vuur te gooien. Integendeel, ik probeer zo bescheiden mogelijk het oorlogsvuur en zijn gewelddadige taal te temperen. Ik hoop dat wonden kunnen genezen wanneer deze verschrikkingen worden benoemd met barmhartigheid, rechtvaardigheid, vergeving en hoop — in een nederig realisme. Ik wil zorg dragen voor de menselijke pijn die deze oorlog in de hele samenleving achterlaat. Vanuit mijn eenvoudige positie als missionaris en gelovige verlang ik bij te dragen aan iets groters: dat uit de ruïnes van Gaza opnieuw het licht van God mag stralen. Dit boek is geen verzameling beschuldigingen of klachten. Soms verwijs ik naar actuele feiten om mijn woorden te verduidelijken, de sfeer van het moment te schetsen of een concrete situatie toe te lichten. Hetzelfde geldt voor getuigenissen van anderen over bijzonder pijnlijke ervaringen. Met eenvoudige woorden wil ik werken aan vrede. Daarom probeer ik oordelen, veroordelingen, aanklachten en andere uitdrukkingen met een juridisch karakter te vermijden. Wie daartoe bevoegd is, moet de wegen volgen die het recht daarvoor voorziet.

Alle slachtoffers van dit conflict — zij die zijn omgekomen, de gewonden en allen die alles hebben verloren, ongeacht hun volk, hun land of hun geloof — vertrouw ik toe aan de oneindige barmhartigheid van God.

Ik bid voor hen allen.

Ik ontsteek een kaars midden in deze ruïnes.

Mogen dit deel van het Heilig Land en de hele wereld spoedig een tijdperk van rechtvaardige vrede kennen.

Dat is mijn diepste wens.

En daarom, vanuit Gaza, voor heel Palestina en Israël, en voor u allen: vrede!

Pater Gabriël Romanelli, Instituut van het Mensgeworden

Woord (IVE)

Pastoor van Gaza

17 december 2025

Proloog In Gaza

Het gebeurde in mei 2024. Nog vóór het aanbreken van de dag — die in het Midden-Oosten nochtans vroeg begint — vertrokken enkele auto's uit de oude stad van Jeruzalem. Aan boord was de Latijnse patriarch, het hoofd van de katholieken in het Heilig Land. Hij was onderweg naar de Gazastrook, die toen al meer dan zes maanden werd geteisterd door een verwoestende oorlog, na de afschuwelijke aanval van 7 oktober. Die dag waren de poorten van de hel opengegaan boven dit kleine stuk land, ingeklemd tussen zee en woestijn. En in mei 2024 wees niets erop dat ze ooit weer zouden sluiten.

Sinds het begin van de oorlog was de Gazastrook volledig afgesloten door het leger. Niemand mocht het gebied binnen, behalve enkele hulpverleners en af en toe journalisten onder begeleiding van het Israëliëse leger. De patriarch wilde zijn gebruikelijke bezoek brengen aan de kleine christelijke gemeenschap die in deze hel probeerde te overleven. Hij had toestemming gekregen. Hij zou twee dagen blijven en daarna terugkeren.

Die ochtend zat ik naast de patriarch. Maar anders dan hij, zou ik blijven. Ik keerde terug naar huis, naar Gaza. Daar leefde ik al jaren, samen met die kleine christelijke gemeenschap aan wie ik mij had toevertrouwd en met wie ik al meerdere stormen had doorstaan. Deze was de zwaarste, de gewelddadigste. De langste die zij ooit hadden meegemaakt. Ik moest bij hen zijn. Op 7 oktober had de oorlog mij verrast in Bethlehem. Sindsdien zat ik daar vast, tegen mijn wil, gekweld door het besef dat ik niet was waar ik hoorde te zijn.

Na enkele uren reden wij de Gazastrook binnen. In het begin herkende ik niets. Geen velden meer. Geen huizen. Geen wegen. Alles was grijs. Geen enkel teken van leven. In de lucht hing een misselijkmakende geur van dood. We reden stapvoets. De hoofdweg lag bezaaid met uitgebrande autowrakken. De gebouwen die nog overeind stonden, droegen allemaal de sporen van de oorlog: ramen weggeblazen, zwartgeblakerde muren doorzeefd met inslagen. Elektrische kabels hingen slap langs de palen. Reclameborden klapperden in de wind.

Pas toen we de stad naderden, zagen we weer tekenen van leven. We vertraagden nog meer. Onze enige bescherming was het kruis dat op de motorkap van onze wagens was getekend. De menigte werd dichter. Plots herkende ik mijn wijk: Zeitoun, een van de oudste van Gaza, waar de kleine gemeenschappen van katholieke en orthodoxe christenen wonen.

We reden stapvoets onze straat in. Het eerste gezicht dat ik herkende, was dat van Saad, onze bewaker. Hij stond stralend in de deuropening en zwaaide de poort wijd open om ons binnen te laten. Achter hem stonden mijn broeders en zusters. Toen ik uit de wagen stapte, werd ik vervuld van diepe vreugde. Eindelijk was ik weer bij hen. Sindsdien ben ik bij hen gebleven. Dat is nu bijna een jaar geleden. De oorlog omringt ons nog altijd.

1 Clara

Ik slaap weinig. Enkele uren per nacht, soms vier of vijf. Meer niet. Dat is altijd zo geweest, maar met de oorlog is het niet beter geworden. Stilte vinden is hier moeilijk. Maar het geeft me wel tijd om te bidden, te lezen of te studeren.

Gisteren zei Clara, een meisje dat hier met haar familie haar toevlucht heeft gezocht: 'Abouna, ik zou liever sterven dan leven.' Abouna betekent letterlijk 'onze vader'. Zo spreken ze priesters aan in de Arabische landen. Ze is pas twaalf jaar oud, een leeftijd van zorgeloosheid. Maar niet voor haar. En niet voor zoveel andere kinderen die hier met hun familie zijn gevlucht.

Clara kwam bij het begin van de oorlog naar ons toe, naar de parochie van de Heilige Familie, samen met haar ouders en haar broers. Sindsdien wonen ze hier, in de gebouwen van de parochie, inmiddels al meer dan een jaar. We vangen hier zo'n vijfhonderd mensen op zoals zij. Eigenlijk kunnen we in deze beperkte ruimtes nauwelijks nog iemand extra opnemen. Tijdens een van de zwaarste periodes van de oorlog verbleven hier zelfs meer dan zevenhonderd vluchtelingen. Het was hier zo vol dat je je binnen de parochie nauwelijks nog kon verplaatsen. We hebben hier onze kerk. Daaromheen liggen verschillende gebouwen: de parochieschool van het Latijns patriarchaat; het kleine klooster van de zusters van de Missionarissen van Naastenliefde, met hun huis voor mensen met zware beperkingen; daarnaast het kleine klooster van de Zusters Dienaren van de Heer en van de Maagd van Matará, die behoren tot de religieuze familie van het Mensgeworden Woord. Verder is er de pastorie. Daar delen we sinds de oorlog, samen met

pater Carlos en pater Youssef — de twee andere priesters die hier op missie zijn — onze kantoren en kamers met gezinnen. Dit hele bouwblok in het hart van Gaza-Stad, in de wijk Zeitoun, is het toevluchtsoord geworden van onze kleine christelijke gemeenschap. Het is een eiland in de storm waar we dag na dag proberen stand te houden tegen het geweld. De klaslokalen zijn hun woonruimte geworden, hun noodonderkomen. Maar ze hebben tenminste een dak boven hun hoofd. Clara's familie woont in een heel klein lokaal dat we vóór de oorlog gebruikten voor catecheselessen in de parochieschool. De meeste leerlingen van onze scholen zijn moslim. Christenen zijn hier niet talrijk. We hadden dus nooit veel ruimte nodig voor het catecheseonderricht.

De christenen hier zijn diepgelovig. Zij voelen zich beschermd wanneer de Heer dichtbij is. Telkens wanneer er oorlog uitbreekt, gebeurt hetzelfde: ze zoeken hun toevlucht in de parochie. Ik moet hier iets verduidelijken. Oorlog is hier helaas geen uitzondering maar een constante. Wat er sinds die afschuwelijke dag van 7 oktober 2023 is gebeurd, is opnieuw een oorlog — langer en wreder dan ooit. Maar hoe pijnlijk ook: gewoon opnieuw een oorlog...

Het is een vaste gewoonte geworden: zodra de oorlog uitbreekt, zoeken velen instinctief hun toevlucht 'bij Jezus', zoals ze het zelf zeggen. Ook deze keer, toen de bombardementen begonnen, zijn ze gekomen. Ikzelf was er niet. Ik verbleef in Bethlehem. Ik zou op zondag 8 oktober terugkeren naar Gaza, maar uiteindelijk moest ik zes maanden wachten voor ik mijn kerk weer kon bereiken. Dat verhaal vertel ik later. In het begin van deze oorlog was het pater Youssef, mijn vicaris, die de families heeft opgevangen.

Kort na het uitbreken van de oorlog gaf het Israëlische leger de inwoners van Gaza-Stad het bevel om naar het zuiden te trekken, voorbij de wadi die de Gazastrook in tweeën snijdt. Honderdduizenden Gazanen gaven gehoor aan dat bevel. Ze lieten alles achter en vertrokken. Ze zochten onderdak in Deir el-Balah, Rafah of Khan Younès. Sommigen konden terecht bij familie. Voor anderen, vooral de armsten, verzezen nieuwe vluchtelingenkampen, haast van de ene op de andere dag. De christenen daarentegen kon-

den nergens heen gaan. Dit is hun thuis: Gaza-Stad, wijk Zeitoun, een van de oudste buurten van de stad. Buiten deze plek zijn er in Gaza geen christenen. Of toch... ik vergeet bijna Geryes Mikail, zijn vrouw Soha en zijn moeder Georgette in Khan Younès. Maar dat verandert weinig. Afgezien van die drie bevindt de laatste kleine groep christenen van Gaza — latijnen en orthodoxen — zich hier. De orthodoxen zijn verdeeld tussen onze parochie en die van de Sint-Porfyriuskerk, vlakbij. De latijnen zijn allemaal samengebracht in de parochie van de Heilige Familie. Alles samen gaat het om nauwelijks duizend mensen.

Naar het zuiden trekken, zei het leger. Maar waarheen? Die vraag stellen de leden van de christelijke gemeenschap zich nog altijd. Pater Youssef heeft vanzelfsprekend aan wie dat wilde, voorgesteld om, zoals bij elke oorlog, hun toevlucht te zoeken in de parochie. En ze zijn gekomen, naar het huis van God. Velen grepen meteen naar de telefoon om te zeggen: 'Abouna, we gaan naar de kerk.' Iedereen binnen de gemeenschap weet dat hij daar welkom is.

In feite hadden we geen echte voorzieningen om hen op te vangen. Dat wisten zij ook. De parochie bestaat uit het huis van de priesters — we zijn met drie — en dat van de zusters van het Mensgeworden Woord, met z'n tweeën. Zij dragen samen de activiteiten van de parochie. Daarnaast wonen er bij ons drie zusters van de Missionarissen van Naastenliefde. Zij zorgen voor dertig ouderen en voor twintig kinderen en jongeren met een handicap. En dan zijn er, zoals ik al zei, de kleuterschool, de lagere school en de middelbare school, het jeugdcentrum en een kleine begraafplaats. En in het midden onze moedige, kleine kerk.

Toen de mensen hier hun toevlucht zochten, vestigden zij zich overal waar dat kon, waar ze iets vonden om te zitten en even te rusten. En daar zijn ze gebleven. Al meer dan een jaar slapen ze in de vroegere klaslokalen op matrassen die rechtstreeks op de grond liggen. Soms is er zelfs geen ruimte om bedden te plaatsen. In hun 'kamer', als je dat zo kunt noemen, is er geen water, geen keuken, geen badkamer, geen toilet. Geen enkele vorm van privacy.

Toch is de situatie sinds het begin van het staakt-het-vuren

enigszins verbeterd. Volgens de media heeft de terugkeer van een nieuwe Amerikaanse president, een maand eerder, alles doen kantelen. Hij heeft zijn regels opgelegd en gedreigd met zijn militaire macht tegen al wie een onderhandelde vrede zou weigeren. Voedsel is nu iets makkelijker te vinden. Uiteraard komt niets binnen zonder toestemming van de Israëlische autoriteiten. Maar dankzij God, dankzij het Latijns patriarchaat van Jeruzalem — de kerkelijke autoriteit waarvan wij katholieken hier in Gaza afhangen — en dankzij vele goede en gulle mensen is het ons gelukt onze burens te helpen. Gisteren konden we op honderd meter van de parochie een distributiepunt openen. Vijfduizend gezinnen uit de wijk en andere arme families, christelijke en islamitische burgers, hebben toen eindelijk een kleine hoeveelheid fruit en groenten ontvangen.

Vóór het staakt-het-vuren was er sprake van een bijna totale blokkade. Er was niets te eten. Niets. Of alleen tegen woekertarieven. De prijzen rezen de pan uit. Een kilo tomaten kostte tweehonderd shekel, ongeveer vijftig euro. Een liter diesel vijftien negentig shekel, zowat vijftientig euro. Nu komen er weer vrachtwagens met voedsel binnen, in grotere aantallen. Het blijft onvoldoende, maar de prijzen zijn draaglijker geworden. Er is zelfs iets wat men hier een *'mall'* noemt, een winkelcentrum, dat vlak bij de parochie is geopend. Althans, zo noemen ze het. In werkelijkheid is het nauwelijks meer dan een kleine buurtwinkel. Mensen gaan erheen om dingen terug te zien die ze bijna waren vergeten: karamellen of een beetje chocolade. Velen kunnen zich die niet veroorloven. Ze hebben geen geld meer. Ze kijken er alleen naar, alsof het voorwerpen zijn uit hun leven van vóór de oorlog.

Water blijft een bijzonder moeilijk punt. Sinds het begin van de oorlog hebben de Israëlische autoriteiten de toevoer van water en elektriciteit afgesloten. In de eerste maanden konden we overleven dankzij de put onder de kerk. Maar om water op te pompen is elektriciteit nodig. En daar wringt het. De meeste van onze zonnepanelen zijn gebombardeerd. Voor de oorlog hadden we drie generatoren. Eén is door een bombardement volledig buiten werking gesteld. Een andere raakte beschadigd. Er blijft nu nog maar één

kleine over. Ongeveer vijfhonderd mensen wonen momenteel in de gebouwen van de parochie. Zij hebben minstens tien liter water per persoon per dag nodig. Dat betekent dat we dagelijks tussen de 4.500 en 7.500 liter water moeten voorzien. En dan is er nog water nodig voor afwas, schoonmaak en alles wat het dagelijkse leven met zich meebrengt. Water blijft een voortdurende zorg.

En toch... dankzij het recente staakt-het-vuren is er opnieuw wat flessenwater te krijgen, zij het niet zonder moeite. Dat geven we in de eerste plaats aan de zieken. Ik drink het zelf ook. Tijdens de oorlog heb ik salmonella opgelopen en daar draag ik nog altijd de gevolgen van.

2

Het leven van vroeger

Kinderen zijn meestal verdrietig om kleine dingen. Dat hoort bij hun aard: hun verdriet gaat meestal weer voorbij. Dat zei Aristoteles, denk ik. Maar sinds het begin van de oorlog zijn kinderen als Clara — en zovele andere — getekend door een diepe, blijvende droefheid.

Soms hoor ik mensen zeggen dat ze naar huis willen gaan. Hoe leg je hun uit dat er geen thuis meer is? Dat ze hun leven van vóór de oorlog nooit zullen terugkrijgen? Anderen zeggen: 'Weet u, Abouna, ik zou zo graag weer met mijn vrienden spelen, maar dat kan niet. Ze zijn er niet meer.' Sommigen zijn gestorven. Anderen zijn met hun familie uit de Gazastrook gevlucht toen dat nog kon. Dat was vóór de grens met Egypte werd gesloten en er geen uitweg meer was. Vóór wij hier met z'n allen vast kwamen te zitten — 2,3 miljoen mensen — zonder uitzicht.

Ik ben een katholieke priester. Hier in Gaza noemt men dat 'latijns'. Ik stel mijn hoop op God. Ik geloof in de kracht van geloof en naastenliefde. Maar hoop op mensenmaat is iets anders. Hoe spreek je over hoop wanneer huizen, werkplaatsen, restaurants, sportclubs, scholen, universiteiten, straten en ziekenhuizen zijn verwoest? Hoe kun je nog eenvoudigweg hopen wanneer alles is vernietigd?

Toen Clara me zei dat ze liever zou sterven dan verdergaan, gaf zij woorden aan wat velen voelen: het pijnlijke besef dat bestaan in Gaza geen toekomst meer lijkt te hebben. Dat we leven als veroordeelden, opgesloten in een dodencel. Hoe zouden mensen dat anders kunnen zien, zeggen ze, als de machtigste mannen ter

wereld, met enkele van de sterkste legers, blijven dreigen? Als die blijven zeggen dat ze de oorlog zullen voortzetten, alles zullen vernietigen, mensen zullen verdrijven en iedereen hier zullen wegjagen? Welke hoop blijft er dan nog over?

Hoe moet ik daar als priester op antwoorden? Kan ik tegen deze kinderen liegen? Dat weiger ik. God zij dank. We mogen nooit liegen. Onder geen enkele omstandigheid. Dank je papa en mama voor wat jullie mij hebben meegegeven, voor jullie voorbeeld, voor jullie afkeer van de leugen en jullie liefde voor de waarheid, altijd en overal. Wat kan ik deze kinderen dan zeggen? Hun voorhouden dat een betere toekomst mogelijk is wanneer alles duister is? Dat zou hetzelfde zijn als een kankerpatiënt beloven dat je hem geneest met een buisje aspirine.

Dus zeg ik hun: jullie zijn mensen. Jullie bestaan. Jullie zijn rechtssubjecten. Jullie zijn geen voorwerpen die men zomaar hierheen of daarheen kan verplaatsen. Het doet er niet toe wat jullie geloof is of welke nationaliteit jullie hebben. Wij christenen geloven dat elk leven heilig is, vanaf het begin tot aan de natuurlijke dood. Die overtuiging komt niet alleen voort uit ons geloof, maar ook uit het besef van de waardigheid van elke menselijke persoon. Elk leven telt. Dat van Israëli's evenzeer als dat van Palestijnen: van joden, moslims, christenen en niet-gelovigen. Ik herhaal het: elk leven is heilig, van begin tot eind. En wanneer ik hun dat alles heb gezegd, help ik hen om verder te gaan met de middelen die we hebben. Opgeven is geen optie. We moeten leven.

Met de hulp van vele mensen van goede wil en dankzij de genade van God mogen we hopen op een betere toekomst, ook al zal die moeilijk zijn. Laten we uit deze crisis een les trekken. Hoe dan? Door het kwaad in onszelf geen overwinning te gunnen. Door ons in te spannen om goed te zijn, altijd en voor iedereen. 'Zaai liefde waar geen liefde is, en je zult liefde oogsten,' zegt Johannes van het Kruis. In zijn spoor wil ik daaraan toevoegen: zaai rechtvaardigheid waar geen rechtvaardigheid is; zaai hoop waar geen hoop is; zaai licht en goede werken waar duisternis en verwoesting heersen.

3

Gewonden

De meeste inwoners van Gaza zijn burgers. Mensen die gewoon willen werken, handel drijven, hun gezin onderhouden. Wat ze zeggen? We zijn dit alles zo moe. Laat ons leven, dat is alles. Laat ons onze huizen heropbouwen. Ik hoor nooit spreken over wraak. Niet bij de christenen, vanzelfsprekend. Maar ook niet bij de moslims die ik ken, en dat zijn er veel. In de Heilige Schrift zegt Jakobus dat wie gerechtigheid zaait, vrede zal oogsten. Misschien is het nog te vroeg voor verzoening. Maar daarvoor bidden we hier, in de parochie van de Heilige Familie in Gaza.

Als missionaris in het Midden-Oosten stel ik mijn hoop op de zekerheid dat gerechtigheid uiteindelijk in Gods handen ligt. Jezus was geen ideoloog. Bij Hem gaat liefde samen met daden en met vergeving.

Toch lijden we allemaal onder onrecht. Israël en Palestina: onze samenlevingen zijn diep gewond. Die wonden kunnen genezen wanneer menselijke gerechtigheid de overhand krijgt. Het is niet de eerste keer in de geschiedenis dat twee volkeren elkaar de oorlog verklaren. We weten dat vrede mogelijk is, op voorwaarde dat de rechten van elke menselijke persoon worden erkend. Voorlopig lijkt die weg echter afgesloten. Het staat vast dat die verschrikkelijke dag van 7 oktober de geschiedenis van dit deel van het Heilig Land heeft veranderd. De Israëlsche samenleving werd getroffen door ondenkbare en moreel onverdedigbare misdaden. Even ondenkbare en moreel onverdedigbare misdaden zijn ook de Palestijnse samenleving aangedaan, vooral in Gaza maar ook op de Westelijke Jordaanoever. Het zal jaren vergen om zoveel wonden te

helen. Maar we moeten nu al beginnen. Ieder op zijn plaats. Trouw aan zijn opdracht. Met een verlangen naar vrede. Met beslissingen en daden van gerechtigheid. Met gebaren en woorden die stap voor stap helpen om wonden te genezen, diep in het hart. God zal ons daarbij helpen.